

Soudy

1. Může veřejný ochránce práv ovlivnit průběh soudního řízení?

Podle Ústavy České republiky jsou soudy a soudci při výkonu rozhodovací činnosti nezávislí, což znamená, že žádný jiný orgán státu či jiná osoba, a tedy ani veřejný ochránce práv, nesmí ovlivňovat jejich rozhodování ve věci (např. soud nutit, aby předvolal určitého svědka, hodnotil určitým způsobem důkaz, přijal navrhované právní hodnocení apod.). K obraně proti výkonu rozhodovací činnosti soudů slouží pouze řádné a mimořádné opravné prostředky, o nichž rozhoduje soud, zpravidla vyššího stupně.

2. Jak tedy veřejný ochránce práv může vůči soudům zasáhnout?

Zákon opravňuje veřejného ochránce práv k zásahu pouze tehdy, pokud je činností státní správy soudů porušován některý z oprávněných zájmů osoby, která se na ochránce obrátila (nejčastěji zájem na rychlém vyřízení věci). V takovém případě může prošetřit, zda orgány státní správy soudů (tedy předseda a místopředsedové soudu) plní povinnosti, uložené jim příslušnými právními předpisy, jednají v souladu s principy dobré správy nebo zda nejsou nečinné.

3. Co je to státní správa soudů?

Úkolem státní správy soudů je jednak vytvářet podmínky k řádnému výkonu soudnictví zejména po stránce personální, organizační, hospodářské, finanční a výchovné, na straně druhé dohlížet na řádné plnění úkolů soudům svěřených (mimo jiné také přijímat opatření k zajištění plynulosti soudních řízení), ovšem při dodržení zásady nezávislosti každého soudce v rozhodování. Významným úkolem předsedy soudu v rámci státní správy soudů je pak povinnost vyřizovat stížnosti právnických či fyzických osob a zajistit nápravu zjištěných nedostatků. Veřejný ochránce práv proto může na základě podnětu mj. zjišťovat, zda předseda soudu správně vyřídil jemu adresovanou stížnost.

4. Na co a jak si lze předsedovi soudu stěžovat?

Stěžovat si lze na nevhodné chování soudních osob, na narušování důstojnosti v řízení před soudem a na neodůvodněné průtahy v řízení, což je nejčastější. Z obsahu stížnosti musí být zřejmé, kdo ji podává (nemusí jít o účastníka řízení) a čeho se domáhá, resp. na co si stěžuje. Stížnost nemusí mít zvláštní formální náležitosti, je však třeba ji adresovat přímo předsedovi soudu (nikoliv soudci, který v dané věci rozhoduje). Jako při veškeré korespondenci se soudem je vhodné pro snadnější identifikaci vždy uvádět spisovou značku řízení, kterého se stížnost týká. Formulář stížnosti na průtahy v soudním řízení je dostupný na internetových stránkách www.ochrance.cz v sekci „Životní situace - problémy a řešení“.

5. A co když průtahy způsobuje notář v dědickém řízení či znalec při zpracování znaleckého posudku?

I v těchto případech se lze obrátit na předsedu soudu, u něhož se řízení vede, se stížností na průtahy v řízení. Je však třeba upozornit, že předsedovi soudu nepřísluší věcně přezkoumávat postup notáře jako soudního komisaře nebo obsah znaleckého posudku. Zmíněné otázky (včetně případných námitek podjatosti notáře či znalce) náležejí výlučně do nezávislé rozhodovací činnosti soudů.

6. Jak předseda soudu se stížností naloží?

Předseda soudu je povinen skutečnosti uvedené ve stížnosti prošetřit a oznámit stěžovateli výsledek šetření do jednoho měsíce, jde-li o stížnost na průtahy v řízení, v ostatních případech pak do dvou měsíců.

V odpovědi na stížnost by měl předseda soudu vždy učinit závěr, zda stížnost považuje za důvodnou, částečně důvodnou nebo nedůvodnou. V případě důvodné nebo částečně důvodné stížnosti je povinen přijmout opatření k odstranění zjištěných závad a stěžovatele o nich vyrozumět.

Dojde-li předseda soudu k závěru, že notář (soudní komisař) způsobil zbytečné průtahy v soudním řízení, může soud přes předchozí upozornění věc notáři odejmout a pověřit úkony v řízení o dědictví jiného notáře. Odnětím věci zaniká právo notáře na odměnu za dosud jím provedené úkony. Předseda okresního soudu je nadto oprávněn podat na notáře kárnou žalobu, pokud má podezření, že se notář jako soudní komisař dopustil kárného provinění.

Obdobně může soud postupovat i v případě znalců (a také v případě tlumočnicků), tzn. odejmout věc nečinnému znalci a ustanovit nového znalce. Soud by měl důsledně uvážit snížení odměny znalci za způsobené průtahy v řízení a uložení pořádkové pokuty.

Předsedové jednotlivých soudů (případně sami soudci) by dle názoru ochránce měli svá zjištění o problémovém jednání znalců předávat správním orgánům příslušným k rozhodnutí o správním postihu znalce, tj. příslušným předsedům krajských soudů či Ministerstvu spravedlnosti. Znalci může být uložena písemná výstraha (zpravidla za méně závažné jednání) nebo pokuta. V krajním případě znalci v důsledku porušení zákonných povinností hrozí zánik práva vykonávat znaleckou činnost (vyškrtnutí ze seznamu znalců). Správní trestání znalců a tlumočnicků je upraveno v ustanovení § 25a až § 25d zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.

7. Jak se hodnotí průtahy v soudním řízení?

Přiměřenost délky soudního řízení závisí v civilních i v trestních věcech na konkrétních okolnostech případu. Podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku jsou určujícími kritérii především: složitost věci (objem spisu, potřeba svědeckých výpovědí a znaleckých posudků, zahraniční prvek apod.), chování účastníků řízení (nedostavování se k jednání, vyhýbání se doručení, zneužívání opravných prostředků a procesních návrhů), postup soudu (nečinnost, neefektivní organizace a koordinace práce) a význam předmětu sporu pro stěžovatele. Pomocí těchto měřítek hodnotí přiměřeně i veřejný ochránce práv, zda jsou v dané věci neodůvodněné průtahy a kým byly vyvolány, resp. čím byly zapříčiněny. Rozlišovat lze mezi průtahy vyvolanými účastníky řízení a složitostí věci samé a průtahy vyvolanými činnostmi soudce či jiné soudní osoby nebo činnostmi orgánů státní správy soudů.

8. Musí stížnost předsedovi soudu předcházet působení veřejného ochránce práv?

Ano. V souladu se zákonem o veřejném ochránci práv musí podnět na nedostatky ve státní správě soudu obsahovat doklad o tom, že byl soud nejprve neúspěšně vyzván k nápravě. Postačí kopie stížnosti předsedovi soudu a jeho odpovědi, případně sdělení o skutečnosti, že stížnost nebyla ve shora uvedené zákonné lhůtě vyřízena.

9. Jaké jsou jiné možnosti k urychlení soudního řízení?

Účastník řízení může podat návrh na určení lhůty k provedení jednotlivého procesního úkonu, u kterého dochází k průtahům v řízení. Není přitom nutné, aby předtím podával stížnost na průtahy v řízení. Návrh se podává u soudu, vůči kterému jsou průtahy v řízení namítány. Z návrhu musí být zřejmé, kdo jej podává, o jakou věc a jaký konkrétní procesní úkon se jedná (např. nařízení jednání), v čem navrhovatel spatřuje průtahy v řízení a čeho se domáhá. Formulář *Návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu* je dostupný na internetových stránkách www.ochrance.cz v sekci „Životní situace - problémy a řešení“.

Soud, vůči němuž jsou namítány průtahy v řízení, postoupí nejpozději do 5 pracovních dnů ode dne doručení návrh na určení lhůty se svým vyjádřením nadřízenému soudu. Soud však může na návrh reagovat také tím, že sám do 30 dnů od jeho doručení provede všechny procesní úkony, u kterých podle navrhovatele dochází k prodlení. V tom případě se návrhem dále nezabývá (s výjimkou situace, kdy navrhovatel do 3 dnů ode dne, kdy se o provedených úkonech dozvěděl, výslovně prohlásí, že na návrhu trvá). Nadřízený soud o návrhu rozhodne bez jednání ve lhůtě do 20 pracovních dnů ode dne, kdy mu byla věc předložena nebo kdy byl návrh řádně opraven nebo doplněn.

Podání návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu je jako účinný vnitrostátní prostředek nápravy podmínkou přijatelnosti stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

10. Lze za průtahy v soudním řízení po státu žádat odškodnění?

Ano. Průtahy v soudním řízení jsou totiž nesprávným úředním postupem. Se žádostí o náhradu škody nebo přiměřeného zadostiučinění se lze obrátit na odbor odškodňování Ministerstva spravedlnosti (kontakt: Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2), které nárok posoudí dle zákona č. 82/1998 Sb. K tomuto účelu je možné využít formulář - Žádost o přiměřené zadostiučinění za průtahy v soudním řízení, jenž je dostupný na stránkách www.ochrance.cz v sekci „Životní situace - problémy a řešení“. Nebude-li k žádosti vydáno stanovisko ve lhůtě šesti měsíců, je nutné zvážit podání žaloby proti České republice - Ministerstvu spravedlnosti k Obvodnímu soudu pro Prahu 2 (věcně a místně příslušný soud k projednání žaloby). Ochránce sleduje a dbá o to, aby při vyřizování žádostí o náhradu škody či přiměřené zadostiučinění bylo respektováno tzv. „Desatero dobré praxe podle ombudsmana pro posouzení žádosti o odškodnění“ (leták [Odškodnění](#) - rovněž dostupné na stránkách www.ochrance.cz v sekci „Životní situace“).

11. Jaká další oprávnění má veřejný ochránce práv ve vztahu k soudům?

Ochránce je oprávněn podat návrh na zahájení kárného řízení proti kterémukoli předsedovi nebo místopředsedovi soudu, a to pro zaviněné porušení povinností spojených s funkcí předsedy či místopředsedy soudu. Návrh musí být podán nejpozději do tří let ode dne spáchání kárného provinění. V samotném kárném řízení, v němž rozhoduje kárný soud - Nejvyšší správní soud - může být funkcionář soudu potrestán podle závažnosti kárného provinění důtkou, odnětím zvýšeného platového koeficientu, snížením platu a v nejzávažnějších případech odvoláním z funkce předsedy (místopředsedy) soudu. Kárné oprávnění ochránce je zvláštním (výjimečným) oprávněním, které by mělo sloužit k postihu zejména zjevných excesů soudních funkcionářů. Stejně oprávnění jako ochránce má ve vztahu k funkcionářům soudů rovněž ministr spravedlnosti, předsedové nadřízených soudů (popř. předseda téhož soudu vůči jeho místopředsedovi) a proti funkcionářům krajských a vyšších soudů také prezident republiky.